

boni in hac materia docuerunt Lutherani, melius, clarius ac simplicius docuit ecclesia catholica removendo omnes doctrinas adulterinas; et recte demum observat *Molanus* post sequi saecularem disceptationem tandem deprehendisse utriusque partis oculatiores *Andabatarum* more hactenus pugnatum esse, nec quidquam, quod ipsam rem attinet, superesse discriminis, sed circa modum loquendi omnia recidere et varia terminorum acceptatione contentionis ferram reciprocari. — Quod ut magis perspicuum reddatur breviter exponenda est doctrina catholica, ut collato utroque systemate appareat, non differre amplius utriusque sententiae patronos.

SECTIO IV.

COMPARATIO DOCTRINAE CATHOLICAE CUM SYSTEMATE PROTESTANTIUM.

Convenit inter catholicos et protestantes vocem *justificare* in S. S. accipi modo forensi, tumque idem significare, quod justum ac innocentem declarare. Convenit 2) vocem hanc accipi pro justificatione interna. Hoc supposito, quam justificationis notionem statuunt catholici, determinandum est.

Justificatio, inquit Conc. Trident. a) non est sola peccatorum remissio, sed et sanctificatio et renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiae et donorum; unde homo ex injusto fit justus et ex inimico amicus, ut sit haeres secundum spem vitae

a) Sess. VI. cap. VII.

vitae aeternae. Et can. XI. damnat eorum sententiam, qui docent, homines justificari sola imputatione justitiae Christi, aut sola peccatorum remissione exclusa charitate, quae in cordibus eorum per spiritum s. diffunditur. Differebant igitur catholici et protestantes in eo, quod juxta illos non a sola justitia imputata homines justii denominandi sint, sed et S. S. effatis et naturae rei convenientius duxere, ut qui vere antea peccator fuit, deleta nunc peccati macula atque infuso spiritu s. vere et interne quoque justus reddatur; peccatorum remissionem mente quidem a sanctificatione ac interiore renovatione distingui posse ultro concedentes, utrumque tamen in justificationis actu conjunctum esse docebant; unde improbabant priscis saeculis inauditum justificationis a sanctificatione discrimen. — Hi sola peccatorum remissione justificationem absolvi credebant, justitia Christi tegi peccata atque ob meritorum ejus sufficientiam ac praestantiam hominem ceu innocentem tractari a Deo, licet peccati macula in eo adhucdum resideat. — Recentiores in eo a catholicis non differunt. Alii enim, ut *Grunerus* expressis verbis docent, cum remissione poenarum etiam peccati maculam simul deleri. Alii quidem ut *Doederleinus*, *Lessius* antiquam formulam retinent, sed cum et hi cordis conversionem requirant atque cum remissione poenarum simul etiam spiritum s. infundi doceant, quo interne renoventur, hoc ipso a catholicis non differunt. Non enim ea ratione, ut arbitratur *Doederleinus*, peccati maculam auferri asserunt catholici, ut is, qui actu peccavit, non peccasse censendus sit; sed ita ut oppositis actionibus bonis, qui ex peccato residui erant pravi habitus extinguantur.

Hanc litem: num vere in justificatione deleantur peccata ita componit *Molanus* de reunione protestantium cum catholicis agens. „Sciendum est, inquit, peccata esse vel *actualia* vel *habitualia*, et in utrisque spectari duo, *materiale* unum, et alterum *formale*. Actualium peccatorum materiale consistit in actu peccandi praeterito, sive in praeterita omissione alicujus actus lege praecepti: actualium peccatorum formale est reatus culpae et poenae, qui ex actu peccandi praeterito, aut omissione actus lege praecepti resultat hominemque peccatorem culpae et poenae coram Deo reum constituit. — Habitualia peccata sunt peccatum originis et habitus vitiosi male agendo contracti, quorum materiale est ipsa habitualis propensio in malum; formale, ut supra est reatus culpa et poenae ex eo resultans. Quaestio igitur an vere tollantur peccata per justificationem intelligitur vel de formali peccatorum vel de materiali. Si de materiali intelligatur quaestio, protestantes ejus partem negativam amplectuntur, et quidem quod attinet peccata actualia clarum est illorum materiale non tolli per justificationem; consistit enim, uti dicitur, in actu peccandi praeterito, vel in praeterita omissione actus lege praecepti, in quo duo spectanda veniunt: unum ipse actus contra legem admissus vel omissus: alterum respectus ejus ad peccantem, quo eum peccasse denominat. Si igitur peccata actualia per justificationem tolluntur, vel tollitur ipse actus peccandi praeteritus, vel tollitur respectus ejus ad peccantem, ita, ut qui peccavit, peccasse amplius non dicatur. Sed neutrum dici potest; non prius, quia actus peccandi praeteritus, hoc ipso quod praeteritus sit, esse desit, ac proinde nullum amplius, habet, esse reale, quod per justificationem

tolli queat. Omissio autem actus praeteriti non est ens positivum, sed negatio, cujus cum esse reale nulum sit, nec per justificationem tolli poterit. Sed et posterius dici nequit, si enim respectus ille actus peccandi ad peccatorem tolleretur per justificationem, fieret per eam, ut, qui peccavit, non peccaverit, atque hic factum redderetur infectum: qui v. g. scortatus sit, non scortatus fuerit, quae manifesta est contradictio. — Quod ad peccatum habituale attinet, materiale ejus, habitualis scilicet propensio ad malum, frangitur quidem, crucifigitur, mortificatur quidem et subigitur in homine justificato, ita ut in ejus mortali corpore peccatum amplius dominari non possit; interim in hac mortali vita penitus non tollitur, non extirpatur, sed manet quadantenus post justificationem; quo pertinet quod sanctus *Paulus* quamlibet justificatus tantopere conqueratur de peccato in se habitante.” Si de formali peccati seu de reatu culpae et poenae sermo est, inquit ulterius, tum sensus hic est: an in justificatione reatus culpae et poenae a justificato tollatur, sive an coram Deo amplius reus non sit, atque hoc affirmare protestantes cum catholicis testatur *Molanus* quantum ad peccata tum actualia tum habitualia; atque si nonnulli theologorum protestantium peccatum in justificatione non tolli doceant, id illos solum intelligere inquit de peccato originis, quod licet quoad formale tollatur, quoad materiale tamen, quoad habituale in malum propensionem absque dominio tamen remanet. — Haec cum et catholici teneant, apparet, nullam hac in quaestione remanere controversiam.

Quaenam sit fides justificans, in eo a *Luthero* et antiquioribus discrepabant catholici. Calumniabantur illi ecclesiam nostram, quod solum notitiam historicam

de Christo ad justificationem requirat, excludens fiduciam, qua fidem justificam a fide daemonum discerni volebant protestantes. Hanc fiduciam in merita Christi ac misericordiam Dei ita incauti a fide generali separabant protestantes, ut exclusis reliquis veritatibus revelatis, hanc solum justificare docerent. Damnat hanc doctrinam conc. Trident. *Seff. VI. can. XII.* Eam pariter emendarunt protestantes recentiores, qui praeter hanc fidem specialem, quam utique maximi in justificatione momenti esse docent, supponunt fidem generalem, assensum scilicet integrae revelationi praestitum. Ab hac fiducia cur olim abhorruerint theologi catholici non apparet, cum ex fide generali, ex assensu omnibus revelationis veritatibus praestito, ex cognitione benignitatis divinae voluntatis ac potentiae, qua beneficia promissa Deus conferre potest, et ob merita Christi conferre decrevit, necessario fiducia oriatur. Cum ergo non negent protestantes fidem consistere in assensu revelationi praestito, necesse non est cum theologis antiquis contra ipsos probare, fidem, quatenus est assensus toti revelationi praestitus, justificationem praecedere debere debere, eo quod et ipsi protestantes hoc fatentur. — Dein necesse non est negare fidem aliquando accipi in S. S. pro fiducia, tum, quia id negari nequit, tum quia ipsi fatemur, quod et fiducia in Deo per Christum sit maxime necessaria justificationis obtinendae conditio. Exigit hoc clavis verbis conc. Trident. *b)* dum vult ut credant justificandi vera esse quae divinitus revelata et promissa sunt, atque *illud inprimis* a Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem quae est in Christo Jesu, atque dum peccato-

E 2

res

b) Seff. VI. cap. 6.

res se esse intelligentes in spem erigantur *fidentes* Deum sibi propter Christum propitium fore.

Consentiunt pariter nobiscum protestantes circa quaestionem an sola fides justificet. „Notum est, inquit *Molanus*, quantas in ecclesia tragoedias excitaverit *Lutheri* nostri in scripturas sacras *illata propositio: sola fides justificat*, cum tamen illa nec propria sit, atque adeo res ipsa doceri potuisset phrasibus aliis ex scriptura petitis et in ecclesiis nostris receptis.”

— Docet conc. Trident. cum fide saltem pios animi motus justificationem praecedere debere, omnemque praeparationis modum ita describit: „disponuntur autem ad ipsam justificationem, dum excitati gratia divina et adjuti, fidem ex auditu concipientes libere moventur in Deum, credentes vera esse quae divinitus revelata et promissa sunt — — — et dum peccatores se esse intelligentes, divinae justitiae timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore, illumque tanquam omnis justitiae fontem diligere incipiunt ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod et detestationem, hoc est, per eam poenitentiam, quam ante baptismum agi oportet: denique dum proponunt suscipere baptismum agi oportet: denique dum proponunt suscipere baptismum, inchoare novam vitam et servare divina mandata.” — et canone IX. damnat eorum doctrinam, qui docent, ita sola fide justificari impium, ut intelligant nihil aliud requiri quod ad justificationis gratiam consequendam cooperetur, et nulla ex parte necessum esse justificandum suae voluntatis motu praeparari atque disponi. — Has protestantes antiquiores tenebant sententias, nimis cauti, nequid meritis

ritis Christi detraheretur ; opera potius a fide excluderent, quae si adderent, haud dici posse arbitrabantur, nos gratis propter merita Christi justificari. Quam inique ecclesiae nostrae hanc tribuant doctrinam, quasi absque merito Christi nos justificari docerent catholici, ipsa conc. Trident. verba testantur. Non negat Tridentinum imputari nobis merita Christi, aut ea imputatione opus esse ad nos justificandos, ut crediderunt antiquiores Lutherani ; neque ullum meritum tribuit operibus justificationem antecedentibus, sed docet gratis nos justificari, quia nihil eorum, quae justificationem praecedunt, sive fides, sive opera ipsam justificationis gratiam promerentur ; si enim gratia est, jam non ex operibus, alioquin gratia jam non est gratia. Ac propterea, pergit eadem synodus, necessarium est credere neque remitti, neque remissa unquam fuisse peccata, *nisi gratis divina misericordia propter Christum.* — Harum quaerelarum falsitate cognita, partim *Jacobi* auctoritatem venerantes mitigarunt recentiores doctrinam hanc, pariter cum catholicis rejicientes fidem mortuam, quae conjunctum non habeat studium placendi Deo legesque Dei et Christi data occasione adimplendi ; cumque aliud non requirant catholici, et in hoc capite convenit inter nos et protestantes.

De necessitate bonorum operum justificationem subsequendum docet conc. Trident. c) „neminem sibi in sola fide blandiri debere, putans in se sola fide haeredem esse constitutum, haereditatemque consecuturum, etiamsi Christo non compatiatur, ut et conglorificetur.” Nemo, inquit pariter, quamvis justificatus, liberum se esse ab obser-

vatione

c) Sess. VI. can. IX.

vatione mandatorum Dei putare debet; potius exhortatur eos, ut per observationem mandatorum Dei in iustitia per Christum accepta confirmentur et crescant.

In hac doctrina non solum a catholicis diffidebant protestantes, sed et ipsi inter se divisi erant. Alii enim, quos laxiorum nomine compellabant, opera ad salutem necessaria esse docebant; alii vero rigidiores, verentes, ne nimium tribueretur operibus, aut eorum necessitatem prorsus inficiabantur, aut solum ratione praesentiae eadem necessaria esse iasserunt. — Consentunt modo inter se recentiores, nec a catholicis amplius discordant uno ore confitentes opera bona esse necessaria, ita ut vana atque inani spe deciperetur, qui neglectis bonis operibus vitam aeternam se consequi posse crederet. Contrariam sententiam ita improbat *Schmid d)*, ut eam ordini salutis prorsus adversari dicat, nec recentiorum quisquam amplius dubitat huic suffragari sententiae. Consentunt itaque concilio Trident. damnanti eorum sententiam, qui docent justificatum non teneri ad observanda mandata Dei, sed solum ad credendum; aut qui docent nihil praeter fidem praeceptum esse in evangelio, reliqua omnia libera esse.

Cum hac quaestione connexa est altera de operum merito, in qua explicanda ipsi doctores catholici diversimode sentiunt, in qua quid fide tenendum sit, quid vero ad eam non pertineat discernendum est. Docet conc. Trident. *e)* „bene operantibus usque in finem et in Deo sperantibus proponendam esse vitam

aeter-

d) *Dissert. cit.*

e) *Sess. VI. cap. 16.*

aeternam et *tanquam gratiam* filiis Dei per Christum Jesum fideliter promissam, et *tanquam mercedem* bonis ipsorum operibus fideliter reddendam.” Haec opera inde dignitatem suam derivant „quod cum Jesus Christus tanquam caput in membra, et tanquam vites in palmites in ipsos justificatos virtutem suam jugiter influat, quae virtus bona eorum opera semper antecedit et comitatur et subsequitur et sine qua nullo pacto Deo grata et meritoria esse possunt; nihil ipsis justificatis amplius deesse credendum sit, quominus plene illis operibus, quae in Deo sunt facta, divinae legi pro hujus vitae statu satisfecisse et vitam aeternam suo etiam tempore, si tamen in gratia discesserint, consequendam vere promeruisse censeantur.” Monet autem Tridentinum, licet bonis operibus in S. S. usque adeo tribuatur, tamen non confidendum esse homini christiano in se ipso atque in suis operibus gloriandum, et non in domino, cujus tanta est erga homines bonitas, ut eorum velit esse merita, quae ipsius sunt dona.

Hoc supposito, quidnam fide catholica tenendum est? 1) inquit *Verron f)* de fide non est, an meritum illud sit tantum *de congruo*, an *de condigno*, 2) an sint meritoriae *ratione pacti tantum* et liberae acceptationis divinae, an ob *internam dignitatem*; potius hoc sensu opera iustorum meritoria esse negant *Scotistae* et alii cum ipsis sentientes, ut animadvertunt *Fr. Wallenburgici g)*; unde haec quaestio salva fide in scholis disputari potest. 3) Nec de fide est an mercedem Deus tribuat *ex justitia*, an potius

f) *regula fidei cath.*

g) *de meritis operum cap. 19. nro. 4.*

potius ex fidelitate, qua stat liberali promissione. 4) Nec de fide est, quod omnia opera justorum sint meritoria. 5) Nec de fide est, quod bona opera mereantur vitam aeternam secundum substantiam; haec enim quaestio notantibus Wallenburgicis h) et inter ipsos doctores nostros controversa est. — Solum itaque de fide est, quod augmentum quoddam gloriae mereri possimus, licet certa videatur sententia quod ipsam vitam aeternam mereamur; et addit Veron, si protestantes fateantur quod bona opera sint Deo grata eaque obtineant vitam aeternam et quidem ex bonitate, gratia et misericordia Dei, meritum sensu catholico admittunt. Haec si a theologorum sententiis debite secreveris, ultro apparet, quam sinistre protestantes antiquiores intellexerint doctrinam catholicam, et quam injuste invehantur in eam, quod aleret hominum superbiam ac meritum Christi superfluum reddat. Hac de causa saltem antiquiores negarunt operum meritum relate ad vitam aeternam. Abhorrebant praeterea summopere a merito condigno, quod catholici defendebant, quod si diceretur, credebant protestantes vitam aeternam donum amplius appellari non posse.

Has quaestiones: utrum de condigno, an de congruo mereamur vitam aeternam, licet scholasticae sint, et licet monente Bossueto tacendae essent, ut evitentur ambigua et aliquos offensura vocabula; eas tamen referre liceat, tum quod tot disputationum causae fuerint, tum ut ostendatur, immerito olim protestantes hanc sententiam respuisse atque modernos
sensu

h) l. c. nro. 3.

sensu catholico meritum condignum admittere. Duplex inter catholicos obtinet sententia altera *Scoti*, *Vasquezii* altera, ex eo diversae, quod diversa ratione meriti condignitatem statuunt. Alii eam repetunt ex solo opere, quin Dei acceptatione indigeat; alii partim ex praestantia operis, partim ex liberali Dei acceptatione. Illam tenet *Vasquezius*; hanc *Scotus*. Ex hujus sententia opera renatorum ex se et sua intrinseca ratione non sunt meritoria, sed quod meritoria sint, id totum habent ex acceptatione divina, sive ordinatione eorum ad praemium; illam Dei acceptationem principalem rationem meriti statuit, tanquam ultimum ejus complementum; concursus vero gratiae et libertatem esse condiciones necessario requisitas, et sic actum dici meritorium, quia adjuvante gratia producitur et pacto divino acceptatur ad praemium. Non tamen *Scotistae* operis dignitatem prorsus excludunt.

Vasquezii sententia haec tria, ut notant *F. Wallenburg*, complectitur. 1) Valorem et dignitatem vitae aeternae absque ullo pacto et favore operibus justorum adscribendam esse, hoc ipso, quod in statu justitiae per auxilium gratiae moventis facta sint. 2) Operibus justorum nullam accessionem dignitatis provenire ex merito ac persona Christi, quod alias eadem non haberent ex eadem gratia a solo Deo liberaliter collocata. 3) Quamvis operibus justorum divina promissio accesserit, eam tamen aut ullum aliud pactum aut favorem ad rationem ipsam meriti nullo modo pertinere. Mitiores *Scoti* sententiam communiter sequuntur catholici atque monent *F. Wallenburgici* i) „ita oportet et sobrie et religiose nostros

i) de meritis cap. 10. nro. 6.

nostros temperare sermones, ut dicentes Deum debere justis beatitudinem, judicemus hoc non esse ex dignitate operum, quae faciunt ipsi, sed ex misericordia Dei et benignitate nimia, qui non contentus dare beatitudinem, sed etiam ad eam nobis dandam se adstrinxit, ut ea ratione magis nos exaltaret ac suam in nos benignitatem apertius commendaret, certioresque nos de ipsa redderet et potentius inflecteret ad eam promerendam. Hisce enim de causis et ut misericordia ejus et veritas sive justitia non tantum in hac vita, sed et in termino splendesceret, meritoria nostra opera facit esse beatitudinis ex condigno.” — Pariter inquit *Bossuet* „an forte existimant (protestantes) bona opera a nobis sic haberi vitae aeternae meritoria, ut promissione nulla egeamus, condonatione nulla, nulla denique gratia? Quomodo autem putemus nos non indigere gratia, cum et ipsa merita dari per gratiam ac dona Dei esse synodus Trident. contestetur.” — Eadem ratione meritum statuit *Alphonsus a Castro k)*, „si *Lutherus* accipit meritum pro tali opere, quod ex sua natura et ex se ipso aequale est praemio, certe illius sententia non est de errore notanda: quoniam non est aliquod opus nostrum ex se tale, quod aequari possit gloriae aeternae. Nam apostolus ait, non esse condignas passiones hujus saeculi ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis. Verum non semper sic capitur meritum, ut talem aequalitatem et obligationem naturalem innuat; sed aliam aequalitatem, quae non consurgit ex natura rerum, sed ex pacto quodam inuito aequale erit opus, quod antea non diceretur
aequale :

k) apud *Wallenburg. de merit. cap. 19. nro. 5.*

aequale: et debitum diceretur, quod alias non diceretur." Illustrat hoc exemplo quodam atque pergit: „etsi opera nostra ex se sint indigna gloriae, et nos per illa nullum jus habere poteramus ad gloriam aeternam, nec gloria unquam fuisset nobis debita, tamen quia misericors Deus promisit servanti mandata sua se daturum illi vitam aeternam, post talem promissionem debet Deus dare gloriam servanti sua mandata; quod debitum in Deo non oritur *ex nostris operibus*, sed *ex benigna ejus voluntate*, qui promittens se ipsum obligare voluit. Et juxta hunc modum intelligendo rationem meriti, constat, nos nil derogare majestati divinae, cum dicimus opera nostra esse meritoria vitae aeternae; quia hoc modo non dicimus Deum obligari aut esse debitorem nostris operibus; sed dicimus eum obligari ex promissione sua et esse debitorem promissionis suae. Quod autem ipse promiserit simpliciter et absolute tribuendum est gratiae."

Ex hoc apparet, non nimium extolli operum merita eaque non laudari cum contumelia Christi, atque minime statui illud meritum, quod tum antiquiores tum recentiores merito improbant, illud scilicet, quod jure stricto vitam aeternam tanquam operum mercedem postulare possimus; sed, ut animadvertunt *Wallenburg.*, non tribuimus Deo talem obligationem, dandi gloriam in remunerationem, bonorum operum, quia ipse compensare debet *ex justitia* nostra opera; sed dicimus *ex sola promissione* ac proinde *ex sola fidelitate* eum debere dare vitam aeternam in remunerationem. Quare si eam non daret, esset quidem infidelis, quia non servaret promissa, non tamen *injustus proprie*, quia non ageret
 proprie

proprie contra justitiam. Contra hanc meriti ideam non est quod objiciant protestantes; ipsi enim admittunt opera bona renatorum placere Deo propter fidem, propter Christum mediatorem, atque licet ex se digna non sint praemiis, Deum tamen eadem remunerari ob promissionis fidelitatem. Hanc meritum operum explicandi rationem ipsis protestantibus probari, testis nobis est *Molanus* ad *Bossuetum* scribens, qui hoc sensu ab iis meritum admitti fatetur. Recentiores pariter meritum hoc non improbant, inter quos unum *Doederleinius* nominasse sufficiat, qui retentis adeo terminis scholae *de congruo* et *de condigno*, docet, nos mereri vitam aeternam, dummodo caveatur superbia, qua tanquam jus illam exigamus. — Utrinque itaque docetur bona opera justorum Deo grata esse et suam habere dignitatem, sive ex gratia a qua procedunt, sive ex acceptatione divina. Utrinque docetur bonis operibus esse tribuendam vitam aeternam tanquam mercedem, idque ex liberali promissione divina, Deumque fidelem in servandis promissis eandem reddituram in se sperantibus. Utrinque conceditur Deum non proprie esse injustum, si praemia non retribuatur. — Disparet itaque omnis cum protestantibus controversia.

Restat ut inquiramur, num merito quid objecerint catholicis protestantes in doctrina de justificationis certitudine et an in hoc capite adhucdum dissideant. — De certitudine hac ait conc. Trident. 1)
 „nemini fiduciam et certitudinem remissionis peccatorum suorum jactanti et in ea sola quiescenti dimitti peccata

1) Sess. VI. cap. 9.

peccata vel dimissa esse dicendum est — — — — fed
 neque illud asserendum est, oportere eos, qui vere
 justificati sunt absque ulla omnino dubitatione apud
 semetipsos statuere se esse justificatos — — — quasi
 qui hoc non credit, de Dei promissis deque mortis
 et resurrectionis Christi efficacia dubitet. Nam sicut
 nemo pius de Dei misericordia, de Christi merito
 deque sacramentorum virtute et efficacia dubitare
 debet, sic quilibet se ipsum suamque propriam in-
 firmitatem et indispositionem respiciens, de sua gratia
 formidare et timere potest; cum nullus scire valeat
certitudine fidei, cui falsum subesse non potest, se
 gratiam Dei esse consecutum.” Hac ratione mode-
 rabatur conc. Trident. Lutheranorum doctrinam
 singularem, quemlibet certitudine fidei de justifica-
 tione sua certum esse. Non improbat conc. Tri-
 dent. fiduciam prudentem, sed solum absolutam cer-
 titudinem. Distinguunt catholici certitudinem fidei
 a certitudine fiduciae, illa nititur sola Dei auctori-
 tate, et excludit non tantum omnem dubitationem,
 sed etiam timorem de opposito; haec vero nititur
 divina promissione, partim propria dispositione.
 Quatenus certitudo fiduciae nititur divina promissio-
 ne, omnem similiter formidinem excludit et est ab-
 solute et simpliciter certitudo. Quatenus autem
 propriam respicit dispositionem non omnem exclu-
 dit formidinem, nec est omnimoda certitudo, quam-
 vis sufficiat ad gignendam piam tranquillitatem.
 Unde non volunt catholici conscientiam inter spem
 et metum per intervalla huc illucque alternare; sed
 docent hominem de sua gratia formidare et timore
 posse, ita tamen, ut spe certa divinae imitatur
 misericordiae, cum nihil impediat, hominem simul
 et certa spe consolari et propriam indispositionem

respiciendo formidare. Sed, ajunt *F. Wallenburgici m)* ille timor securitatem tollit quidem, haesitationem vero non inducit: formido illa torporem quidem ejicit, dubitationem vero non adfert. Est enim timor sollicitudinem generans, anxietatem non generans: est formido sedulitatem commendans, trepidationem non commendans. — Catholici itaque de promissionibus divinis minime dubitant; sed quae adest incertitudo, ex parte nostri oritur, ex eo scilicet, quod de dispositione sua haud scimus certi. — Molanus, caeterum aequus inter protestantes, putat, non negaturos hanc certitudinem catholicos, dummodo quaestiones debito modo proponantur, eas autem hac ratione proponit: „extra controversiam utrinque est nos justificari per fidem, qui igitur credit, et scit se credere, hic potest absolute certus esse de sua fide, et consequenter de sua salute. Interim nemo nostrum docet, hominem de perseverantia et de salute sua tam certum esse posse, quam de justificatione; de hac enim certi sumus absolute, de perseverantia autem et salute duntaxat conditionaliter.” Mitius sentire de hac certitudine *Chemnitium*, supra jam adnotavi, qui aperte negat doceri in ecclesia protestantium *certitudinem fidei*, atque loco hujus certitudinem fiduciae substituit. Hanc si admittant protestantes, nulla amplius restat controversia. Si de fiducia tantum ageretur, inquit *Belarminus*, non opus esset longa disputatione; neque enim catholici negant certam fiduciam in Deo collocandam esse et certo confidendum post actam legitimam poenitentiam remissa esse peccata. Merito

m) de *justif.* cap. 84. nro. 71.

rito prin
teatur ad
te Dei cert
sunt catholici
perire ac p
tre videam
scultibus
catholicis c
triusque p
disputation
voluissent.

Pag.
27.
31.
41.
44.
55.

rito proin postulat *Bossuet* a protestantibus ut fateantur *absque absoluta certitudine* veram et ex parte Dei certam nobis inesse fiduciam, qua contenti sunt catholici, neque ulterius tendendum esse ne superbire ac praesumere potius quam confidere ac sperare videamur. — Hac ratione sublatis omnibus difficultatibus idem prorsus sentire protestantes cum catholicis clare patet, ad quam concordiam jam olim utriusque partis patrōni redire potuissent, si reposito disputationis aestu, protestantes veritati acquiescere voluissent.

ERRATA NOTABILIORA.

<i>Pag.</i>	<i>Lin.</i>		
27.	3.	<i>adde</i>	<i>inter</i>
31.	11.	<i>adde</i>	<i>certum esse</i>
41.	30.	<i>adde</i>	<i>notione</i>
44.	21.	<i>lege</i>	<i>quae si</i>
55.	22.	<i>adde</i>	<i>injuria.</i>
